

отношений, то инновации в данном случае могут стать настоящим «локомотивом» реформаторских сдвигов в деле формирования рыночно-экономических отношений.

Ключевые слова: человек, культура, инновационная деятельность, экономическая сфера.

Starovoi E. Education as an indicator of pathogen localization and innovation culture in the economic and industrial sector zhiznedejnosti.

Analyzes the main features of the implementation of an innovation culture in the economic sphere of society; The author emphasizes that a modern economy in a democratic environment has acquired the character of consistency with the humanistic values and humanocentric outlook because it is based on the implementation of innovative processes of spiritual and creative potential as a key and system of socio-economic and socio-cultural entity; the current economic crisis requires that all economic actors incarnation own innovative development strategies; given the fact that the Ukrainian economy is only at an embryonic stage of formation of civilized market relations, the innovation in this case, can be a real "locomotive" of reform progress in the formation of market-economic relations.

Keywords: people, culture, innovation, the economic sphere.

Григор О.

**ЛЮДСТВО ПЕРЕД НЕОБХІДНІСТЮ СТАБІЛЬНОГО СВІТУ:
КОНСТРУКТИВНІ ІНІЦІАТИВИ І ФІЛОСОФСЬКІ ПОШУКИ
КОНСЕНСУСУ**

На сучасному етапі розвитку людства відбувається перетворення світу на єдину структурно-функціональну систему, у політичній площині він виявляється не стільки біполярним, скільки плюралістичним. Звичайно, нова градація цивілізації, яку намагається очолити Захід, продовжує протистояти Сходу. Але з'явилися нові центри випереджального розвитку: поряд із Західним – Північноатлантичний і, частково, Далекосхідний, у яких відбувається утвердження постіндустріального, інформаційного типу суспільства. Водночас, у створенні постбіполярного світу важливу роль починають відігравати країни Азії та Близького Сходу. Це має важливе значення для переходу людства від ядерного до «комплексного стримування», яке ґрунтується на розумінні поліморфічної природи загроз, що формуються внаслідок руйнування біполярного світового ладу та необхідності диверсифікації підходів щодо стратегій, розроблених у роки «холодної війни».

Ключові слова: політика, глобалізація, постбіполярний світ, «комплексне стримування», консенсус.

У постбіполярній системі міжнародних відносин процес глобалізації набув нових форм. Після «холодної війни» новий світовий порядок формується як глобальний світоустрій з набагато більш інтенсивними та різнобічними внутрішніми зв'язками, ніж за попередньої міжнародної системи. Сучасна міжнародна система – це не суспільство у звичайному розумінні, але і не просто система держав. Це новий соціум, що поступово знаходить визначеність [1, 129].

Мета дослідження – виявити конструктивні ініціативи та здійснити філософські пошуки консенсусу щодо необхідності стабільного світу для людства.

У статті американського політолога Ф. Фукуяма «Кінець історії» була сформульована теза щодо майбутньої безконфліктності світу. Вчений стверджував, що крах фашизму, комунізму і інших «викликів» і остаточна перемога ліберальних цінностей зробить подальше життя суспільства вільним від подій [2, 117].

На його погляд, історія та її розвиток раніше відбувалися за рахунок нераціональних факторів, на зміну яким зараз поступово приходять закони розуму. Людство від темної епохи «закону сили» пересувається до найбільш логічного устрою, заснованого на досягненнях західної цивілізації, ринкової економіки та ліберально-демократичної ідеології. Ф. Фукуяма вважає, що «виникає досить помітний консенсус щодо ліберальної демократії як системи правління, оскільки вона взяла верх над протилежними ідеологічними концепціями. Завершується процес формування нових цивілізацій. Починається новий етап розвитку єдиної світової цивілізації, який об'єднає світ в єдину раціонально функціонуючу систему» [3, 118].

Хоча Фукуяма в основному дотримувався оптимістичного бачення долі людства, однак не утримався від песимістичних нарікань: «Кінець історії сумний». Його пригнічує перспектива багатовікової нудьги постісторичної епохи, епохи без ідеологічної боротьби. З його погляду, майбутнє – досягнення Заходом бажаного кінця історії через закінчення ідеологічного протиборства у світовому масштабі, у результаті чого Схід теж виявиться в постісторії та зіллється з Заходом [4, 660].

У своїй відомій праці «Третя хвиля. Демократизація наприкінці ХХ століття» С. Хантінгтон висунув концепцію, відповідно до якої процес демократизації сучасного світу відбувався внаслідок трьох

хвиль переходів до демократії. Сьогодні деякі авторитетні фахівці у галузі транзитології вважають, що внаслідок трансформацій посткомуністичних країн, почалася «четверта хвиля» [5, 101]. С. Хантінгтон, досліджуючи процес демократизації сучасного світу, зрозумів, що він відбувається не лінійно, а хвилеподібно, бо за періодами збільшення кількості демократій настають періоди їх зменшення. Періоди збільшення демократій були визначені ним як «хвилі демократизації». «Хвиля демократизації, – вказує С. Хантінгтон, – це група переходів від недемократичних режимів до демократичних, що відбувається в певний період часу, кількість яких значно перевищує кількість переходів у зворотному напрямку у даний період» [6, 26]. Натомість періоди часу, за яких кількість сходів з колії демократії перевищує кількість переходів до демократії, він позначив як відпливи. Оскільки за відпливів до автократії повертається відносно менша кількість країн, ніж за попередньої хвилі перейшло до демократії, С. Хантінгтон зробив висновок, що світовий демократичний процес відбувається за схемою: «два кроки вперед – крок назад».

Замість поняття «четверта хвиля», щоб пояснити відсутність відпливу, використовують поняття «керована демократія». У деяких посттоталітарних країнах зберігаються обмеження свободи слова, створюються несприятливі умови для роботи опозиційних політичних сил, не здійснюється контроль за владою з боку громадянського суспільства. У розвинених країнах демократією теж певною мірою «керують». «Керування демократією» має на меті зменшення кількості конфліктів в умовах політичного плюралізму. Воно здійснюється за допомогою утвердження важливих демократичних цінностей, стереотипів, а також створення певних міфів [7, 20].

Однак із припиненням «холодної війни» світ з біполярного не перетворився на однополярний, а кінець історії так і не настав, оскільки виникають інші, більш серйозні причини конфліктів. У своїй відомій статті С. Хантінгтон окреслює можливі майбутні варіанти конфліктів, які створюватимуться в багатополлярній системі світу, що формується після розпаду системи біполярної з припиненням холодної війни та падінням соціалістичних режимів. «Я вважаю, що у світі, що народжується, основним джерелом конфліктів буде вже не ідеологія і не економіка. Найважливіші кордони, які розділяють людство, і переважні джерела конфліктів будуть визначатися культурою. Нація – держава залишиться головною дійовою особою в міжнародних справах, але найбільш значущі конфлікти глобальної політики розгортатимуться між націями і групами, що належать до різних

цивілізацій. Зіткнення цивілізацій стане домінуючим чинником світової політики. Лінії розлому між цивілізаціями – це і є лінії майбутніх фронтів», – зазначає Хантингтон [8, 33].

Майбутній конфлікт між цивілізаціями – завершальна фаза еволюції глобальних конфліктів в сучасному світі.

Нині цивілізація повинна обрати шляхи подолання глобальних проблем, що не порушують природи існування *Homo sapiens*. Сучасна філософська наука пропонує наступні сценарії виходу з кризи:

– інерційний – продовжуються традиційні тенденції: національний егоїзм, панування вузько економічних критеріїв у прийнятті господарських рішень, що призводить до апокаліптичної кризи;

– ультратоталітарний – абсолютно жорстка світова диктатура до світової цивілізації, нещадна соціальна та біологічна євгеніка тощо;

– трансформаційний – прийняття нового світогляду, нової системи цінностей, нової світової релігії, результат – усвідомлена колективна поведінка [9, 138].

Здається, останній сценарій більш привабливий для сучасної цивілізації; для його реалізації необхідно рухатися у чотирьох напрямках: охороняти екосистему; стабілізувати чисельність населення планети; раціоналізувати споживання; екологізувати сфери виробництва.

Зрозуміло, що в епоху екологічної кризи необхідні нові норми, що регулюють етичну поведінку людини. До таких норм варто віднести: гуманізацію рішень у сфері науки та техніки, розроблення нової етики, відродження ідеалів стоїків, повернення до віри. У цілому людству необхідно мінімізувати потреби, що завдають шкоди людині та природі. На думку М. Надольного, «катастрофічні ознаки екологічної ситуації, що склалася сьогодні у світі, однозначно вимагають, щоб процес задоволення цих потреб був підпорядкований глобальному соціальному завданню – самозбереженню людства» [10, 41].

На сучасному етапі розвитку людства відбувається перетворення світу на єдину структурно-функціональну систему. Утворилася нова градація цивілізацій, яку очолює Захід. У центрах випереджального розвитку – Західному, Північноатлантичному і, частково, Далекосхідному відбувається утвердження постіндустріального, інформаційного типу суспільства. Саме вихід найрозвиненіших країн світу на рівень інформаційного суспільства і зумовив завершення процесу глобалізації, змістом якого стало перетворення людства на єдину, ієрархічно побудовану, структурно-функціональну систему [11, 314].

Сутністю глобалізації є перетворення людства на єдину структурно-функціональну систему, в якій глобальна цивілізація характеризується нерівноправністю компонентів [12, 40]. Це призводить до нерівності держав через нерівність технологій та умов життя країн «золотого мільярда» та архіпелагу територій, що формується на краю цивілізації, враженому соціальним хаосом.

Глобалізація спричинила фундаментальні зміни в укладі і способі життя людей, у соціальному устрої та управлінні, у характері суспільних зв'язків. Відбувається зближення способу життя різних країн і регіонів під впливом універсалізації культури. Отже, нині спостерігаються дві основні закономірності, провідні тенденції щодо еволюції глобального суспільного процесу. До них належать глобалізація та фрагментація міжнародних відносин, становлення єдиного, цілісного світу та одночасна поява нових форм його розколу [13, 316].

Переважно ці закономірності простежуються, з одного боку, в інтернаціоналізації економічного, політичного та всього суспільного життя, а з другого – у створенні та зміцненні суверенних держав, що намагаються реалізувати свої інтереси за межами національно-державних кордонів, об'єднуватися в потужні блоки навколо єдиного цивілізаційно-культурного ядра. «Так на межі третього тисячоліття, у взаємодії і зіткненні схем світоустрою, культурних архетипів, регіональних та національних інтересів, народжується Новий світ майбутнього сторіччя», – зазначає російський вчений О. Неклеса [14, 48]. Проте, окрім позитивних аспектів нівелювання відстаней, технологічного розвитку, розширення культурних взаємодій тощо, сучасний розвиток людства супроводжується ризиками та проблемами, які також за своїми масштабами стають глобальними. Ці тенденції зумовлені не лише суто політичними інтенціями та інтересами учасників глобального процесу, але й кореспондуються з економічними реаліями, поширенням інформаційно-комунікаційних технологій, загальносвітовими культурними тенденціями. Певні ризики для світового політичного процесу несе гостре соціальне розшарування між народами, цивілізаціями та цілими регіонами світу, загрози екологічних катастроф та перспективи вичерпання ресурсів планети, що змушує держави та організацію корегувати не лише внутрішню політику, а й виробляти спільні норми та програми на рівні глобальних політичних взаємодій. В умовах глобалізації кардинально ускладнюється структура світового розвитку, трансформуються цінності та норми життєдіяльності людей, видозмінюється система взаємодії між ними (глобальні відносини), утверджується нова модель

відносин між суспільствами та цивілізаціями, встановлюються нові пріоритети в розв'язанні глобальних системних проблем.

У створенні постбіполярного періоду важливу роль починають відігравати країни Азії та Близького сходу. Процеси, що відбуваються в Близькосхідному регіоні, мають важливе значення для розуміння динаміки трансформації проблеми, наприклад, ядерного стримування в постбіполярний період. На сьогодні в науковій літературі з'явилося поняття «комплексного стримування» (complex deterrence). Воно ґрунтується на розумінні поліморфічного характеру загроз, що формуються внаслідок руйнування біполярного світового ладу та необхідності диверсифікації підходів щодо стратегій, розроблених у роки «холодної війни». Однією з таких стратегій (що базується на принципах відповідної наукової теорії) є стримування, до якого роки радянсько-американського протистояння додали ядерну компоненту. Випробування протягом багатьох криз у радянсько-американських відносинах надало ядерному стримуванню характеру універсальності, яку протягом постбіполярного періоду дедалі частіше таврують як безґрунтовну. Піддається сумніву ефективність дії стримування серед акторів нехристиянських соціокультурних середовищ, у яких психологічний аспект теорії стримування не матиме адекватної адаптації [15, 76].

Таким чином, сучасний постбіполярний світ не є однорідним, а, навпаки, продукує ще більші загрози та конфлікти, які ґрунтуються вже не на політичному устрої, а на більш глибоких підґрунтях. Досягнення консенсусу за таких умов є необхідним не тільки для розвитку наддержав, а і для існування самого людства. Під консенсусом у розумінні громадянської згоди доцільно розуміти стан соціально-політичної системи, котрий характеризується значною підтримкою з боку населення існуючих державного устрою і політики, відсутність їх активного неприйняття, що дає змогу управляти суспільством ненасильницькими методами. Революції, соціальні потрясіння, безкомпромісні варіанти політичної поведінки розглядаються в рамках консенсусної парадигми як аномалія політичного життя. Тому для свого органічного існування політика повинна запобігати конфліктам і кризам, підтримувати стан «соціальної солідарності» (Е. Дюркгейм), виявляти постійний «педагогічний» вплив суспільства на громадян (Д. Дьюї). Визнання верховенства культурних норм і цінностей у політичному і соціальному житті ґрунтується на впевненості в можливостях людини свідомо розпоряджатися і власними, і суспільними ресурсами. Гуманізм, впевненість у можливостях людини чинити опір

руйнуванню влади та суспільства дістали в парадигмі консенсусу всебічне обґрунтування [16, 8].

Прагнення уникати ризиків і забезпечувати комфортне існування є цілком природним для людей. Однак, якщо в суспільстві немає консенсусу щодо базових цінностей і цілей, узгодженого проекту майбутнього, зростає взаємна недовіра, то таке суспільство стає «суспільством ризику». На думку О. Яницького, у «суспільстві ризику» соціальний порядок не може бути всезагальним. Він складається з «приватних» порядків, що формуються елітами і владними структурами, які конкурують між собою [17, 36-37]. Саме тому найактуальнішою стає потреба «стабільного світу», «стійкого людського розвитку», «екобезпечного розвитку» та «нової дипломатії».

Глобалізація в політичній сфері спричинила нові виклики. Демократичні здобутки відкритого суспільства опинилися під загрозою перманентної політичної нестабільності. Це стосується не лише України. В ЄС політична ситуація протягом останніх п'яти років далека від стабільності. Це засвідчують провал референдуму щодо Європейської конституції, масштабні акції протесту профспілок проти соціальних реформ, які організовує Єврокомісія, зростання популярності євроскептиків [18, 138].

Політичний порядок – це структура системи суспільних відносин, що матеріалізуються в різного роду інститутах, принципах, правилах і забезпечують цілісність тієї чи іншої соцієтальної системи [19, 93]. Соціальний порядок часом називають каркасом суспільства. Існують різні погляди на умови формування соціального, політичного порядку. Одні вчені розглядають порядок як стан суспільства, що має природний, самоорганізаційний характер. Інші, навпаки, вважають, що порядок виникає внаслідок примусу, є штучним і керованим [20, 19].

Однією з необхідних умов збереження і розвитку людського потенціалу як на індивідуальному, так і на соціальному рівнях є стійкість людського розвитку. Концепція стійкого розвитку була запропонована, а точніше, сформульована на Конференції ООН з довкілля і розвитку (ЮНСЕД) в 1992 р. в Ріо-де-Жанейро. Спочатку ця концепція була орієнтована на вирішення глобальних проблем виживання людства на тлі взаємодії природи і суспільства. Історія самого терміна «стійкий розвиток» фактично почалася з Декларації Конференції ООН з довкілля (Стокгольм, 1972 р.), а також з праць Римського клубу, коли була значущо усвідомлена і позначена проблема негативних наслідків техногенних трансформацій соціоприродних систем. Створена Міжнародна комісія при ООН з

довкілля і розвитку поставила завдання сформуванню відповідну програму, для назви якої було запропоновано поняття «стійкий розвиток», яке було закріплене як термін на згаданій Конференції ООН в Ріо-де-Жанейро [21, 4]. Для створення умов сталого людського розвитку на підґрунті національно-культурних інтересів потрібен збалансований розвиток не тільки держави в цілому, але і будь-якого регіону, що зумовлює вирішення трьох основних задач: економічної – забезпечення збалансованого з екологічними і соціальними вимогами ефективного розвитку виробництва; екологічної – відновлення первинної якості стану природного середовища до рівня, що не шкодить здоров'ю людини і природним екосистемам, збереження його на цьому рівні, досягнення його максимально можливого поліпшення; соціальної – поліпшення умов життєдіяльності і відтворення населення, поліпшення його генофонду, підвищення його матеріального забезпечення і якості життя [22, 61]. На думку Б. Данилишина, сталий розвиток потребує належного рівня демократії, поваги до основних прав і свобод людини, включаючи право на розвиток, транспарентного і підзвітного управління в усіх сферах суспільства. Відносини між сталим розвитком і демократією складні, неоднозначні, їх не можна спрощувати або абсолютизувати. Але досвід сталого розвитку, досягнутий за останні десять років, досить переконливо засвідчує, що ефективна участь громадянського суспільства в сприянні сталому розвитку є очевидною, необхідною і перспективною [23, 140].

Вдосконалення технологій у поєднанні з домінуванням в інформаційному просторі створює уявлення про непорушність нового світового порядку. Проте багато політичних аналітиків розцінюють цей порядок скоріше як новий світовий безлад. У цьому зв'язку заслуговує на увагу теза О. Доброчеева щодо «вихрової глобалізації», згідно з якою новий світовий порядок більше схожий не на стійкий однополярний світ, а на соціальний смерч, в епіцентрі якого видима стабільність, а на периферії – масштабні руйнування. Спокій США як держави-лідера «нового світового порядку» досягається за рахунок нарощування криз на периферії [24, 214].

Сталий соціальний порядок – це той, щодо якого в суспільстві є консенсус. В Україні бракує суспільного консенсусу стосовно багатьох питань внутрішньої та зовнішньої політики. Відсутність єдності українського суспільства нині є чи не найактуальнішою проблемою, яка потребує розв'язання. Вона зумовлена існуванням різних ідентичностей; відмінностями політичних субкультур; соціальною нерівністю тощо.

Отож, як зазначають С. Дорогунцов і О. Ральчук, сталий розвиток як цивілізаційний діалог між природою та культурою повинен мати свій транскордонний, пов'язаний із втратою попередньої територіальності мета-рівень і водночас, безпосередньо бути присутнім у свідомості кожної окремої людини – діяти на засадах справжньої самодостатньої глобалізації. А ті її види, які нині грізно насуваються на людство, – економічна, торговельна глобалізації тощо – мають підпорядковуватись їй на правах певних виконавчих механізмів. Важливо, щоб вони функціонували в межах тих принципів, які інституціалізуються як сценарій сталого розвитку, і суворо дотримувалися окреслених параметрів порядку. Тоді з усієї множини можливих альтернатив розвитку обиратиметься єдиний оптимальний варіант. Із синергетичного погляду – це і є сталий розвиток [25, 21].

Як зазначає Т.В. Кальченко, у перспективі на XXI ст. можна намітити наступні тенденції економічної динаміки цивілізацій четвертого покоління на тлі глобалізації, що поглиблюється. До найбільш характерних належать:

по-перше, більша синхронізація економічних циклів і криз, які не матимуть штучних кордонів. Ймовірно, ще декілька десятиліть припаде на період становлення постіндустріального суспільства в авангардних цивілізаціях, а у тих, що відстають, перехідний період затягнеться на більш тривалий час. Збережеться ритм середньотермінових циклів з періодичними економічними кризами приблизно кожне десятиліття. Світова криза 2001–2002 рр. підтвердила цю тенденцію. Всі ці цикли і кризи носять глобальний характер, але в кожній цивілізації мають своєрідний прояв, причому сильні цивілізації, які є лідерами світового господарства, будуть намагатися перенести вагу криз на більш слабкі цивілізаційні утворення.

По-друге, спостерігатиметься поетапне утвердження постіндустріального економічного способу виробництва з характерним набором і співвідношенням устроїв: державного (в соціокультурному, оборонному секторах, стратегічних галузях), приватного і змішаного (в галузях важкої промисловості, у будівництві, банківській справі), дрібнотоварного (малий бізнес, середній), у сфері послуг, роздрібній торгівлі, частково в сільському господарстві; інтернаціонального в частині секторів, безпосередньо втягнутих у глобальну економіку, і тих, що є власністю ТНК.

По-третє, більш чітко розмежується ринковий і неринковий сектори – за умов зростання частки і значення останнього з огляду на випереджаючий розвиток соціокультурної сфери, яка не може

функціонувати цілком на ринкових принципах, а також розвиток дрібного натурального господарства для власного споживання. Співвідношення ринкового і неринкового секторів істотно розрізняються за локальними цивілізаціями: частка неринкового сектора є найменшою у Північній Америці (де значна частка соціальних послуг має платний, ринковий характер) і Японії, але значно вищою в Західній Європі і в решті цивілізацій, де суттєва частка потреби в продовольстві і послугах задовольняється за рахунок родинного і домашнього господарства.

По-четверте, можна очікувати на зміну співвідношення реальної і «віртуальної» економіки, що віддзеркалює пропорції відтворення у викривленій реальності фінансово-кредитних цінностей, які обертаються за власними законами. Потужний потік фінансового капіталу, посилений можливостями сучасних інформаційних технологій, розширює сферу спекулятивної гри на фондових біржах. Віртуальні потоки перебувають під контролем потужних ТНК, які концентруються в західних цивілізаціях, і міжнародних фінансових організацій, які реалізують інтереси головних акціонерів і засновників – західної цивілізації і, насамперед, США. Проте така тенденція є вкрай несумісною з цивілізаційним поліцентризмом, який є характерним для постіндустріального суспільства [26, 212].

Таким чином, першим кроком на шляху планування майбутнього є усвідомлення загроз, що наближаються. Можна вважати, що його вже зроблено. Це підтверджується здійсненими під егідою ООН заходами, серед яких: Всесвітня конференція щодо навколишнього середовища й розвитку (1992 р., Ріо-де-Жанейро), на якій було прийнято декларацію «Порядок денний на XXI століття»; Всесвітня конференція сторін Рамкової конвенції ООН у Кіото (1997 р.), що прийняла відомий Кіотський протокол; Саміт у Йоганнесбурзі (2002 р.), де було прийнято Йоганнесбурзьку декларацію та План виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку; Міжнародна конференція з фінансування розвитку в Монтерей (2002 р.).

Зазначені міжнародні заходи мають виняткове значення для подальшого розвитку глобального суспільства Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку містить зобов'язання лідерів країн взяти на себе колективну відповідальність за посилення та зміцнення основ сталого розвитку – економічного та соціального, охорони довкілля – на місцевому, регіональному та глобальному рівнях [27]. Декларація фіксує ключові проблеми та завдання, що постали перед людством, серед яких: необхідність зміни моделей споживання і виробництва, а також забезпечення охорони і раціонального використання природної

ресурсної бази з метою забезпечення сталого розвитку; визнання того, що згубні наслідки зміни клімату стають вже очевидними, а стихійні лиха – дедалі частішими; існування загрози того, що глобальна нерівність закріпиться, і бідні верстви населення можуть втратити віру у своїх представників і в демократичні цінності (що й відбувається в українському суспільстві).

У Декларації визначено завдання для національної влади та бізнесу, з-поміж яких: у ході своєї законної діяльності приватний сектор зобов'язаний зробити внесок у формування справедливо організованих громад; корпорації приватного сектора мають бути підзвітними в умовах транспарентного і стабільного регулювання їхньої діяльності.

Сучасний період розвитку багатьох країн постійно змушує їх вирішувати одну проблему, від якої залежить подальший цивілізаційний хід багатьох регіонів планети. Йдеться про пошук консенсусу між різними, часто ворожими, національними, соціальними, політичними силами щодо основних цінностей, які є базовими для розвитку демократії. Без такої згоди та забезпечення завдяки їй соціальної стабільності не може й бути мрій про успішне здійснення радикальних структурних реформ [28, 132].

Крім того, людина повинна гармонійно ставитися до природи. Я. Лінь вважає, що для удосконалення відносин між природою та людиною необхідно сповідувати принципи спільної моралі, які зводяться до наступного: принцип рівності, що заснований на праві всього живого на планеті користуватися умовами незабрудненого середовища; принцип збереження спільних інтересів. Людина та елементи системи «людина – навколишнє середовище» потребують сприятливих умов для власного життя; принцип відповідальності за життя майбутньої цивілізації; принцип, що спрямований на екологізацію економічної, технічної і суспільної діяльності [29, 132].

Можна зробити висновок, що комунікативність й досягнення консенсусу краще самоізолюваності й диктату – це один із ідейно-політичних принципів сучасного політичного і навіть глобалізаційного процесу. Зближення поглядів і підходів є характерним для сучасної людини й так чи інакше це проявляється в суспільній практиці [30, 36]. Перехід до демократичного устрою відзначився становленням політичної культури, ідейним плюралізмом, відкритим суспільством тощо. Уперше в історії абсолютна більшість людей поступово приходять до єдиного розуміння основних принципів життєустрою.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Сірий С.* Чинники конфліктності в міжнародних соціально-економічних і політичних процесах // Політичний менеджмент. – 2010. – № 2(41). – С. 129.
2. *Назаретян А. П.* В зеркале двух веков. Предварительные оценки и сценарии // Общественные науки и современность. – 2001. – № 1. – С. 117.
3. *Фукуяма Ф.* Конец истории и последний человек / пер. с англ. – М.: ООО «АСТ», Ермак, 2005. – С. 118.
4. Соціальна філософія: підруч. для вищ. шк. / кер. авт. кол-ву Є.М. Мануйлов. – Х: Прапор, 2007. – С. 660.
5. *Романюк О. І.* «Четверта хвиля»? До питання про місце посткомуністичних трансформацій в процесі демократизації суспільства // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Сер. Питання політол. : [зб. наук. пр.]. – Х., 2008. – № 825, вип. 13. – С. 101.
6. *Хантингтон С.* Третья волна. Демократизация в конце XX века / пер. с англ. – М. : РОССПЭН, 2003. – С. 26.
7. *Кіндратець О.* Ризики українського суспільства // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал. – К. : Верховна Рада України. – 2009. – №17. – С. 20.
8. *Хантингтон С.* Столкновение цивилизаций? // Полис. – 1994. – № 1. – С. 33.
9. *Сидоренко С. В.* Філософія виживання людства у глобалізованому світі // Мультиверсум. Філософський альманах. – К. : Центр духовної культури. – 2006. – № 55. – С. 138.
10. *Надольний М.* Потреби людини: цивілізаційний аспект дослідження // Мультиверсум. Філософський альманах: зб. наук. праць. – К., 1999. – Вип. 3. – С. 41.
11. *Андрущенко Т. В.* Зближення цивілізацій в епоху глобалізації: можливості реальні і абстрактні // Гілея. – 2009. – № 27. – С. 314.
12. *Воронов І. О.* Глобалізація і політика: Реалії і перспективи соціальних трансформацій: монографія. – К. : Генеза, 2004. – С. 40.
13. *Андрущенко Т. В.* Зближення цивілізацій в епоху глобалізації: можливості реальні і абстрактні // Гілея. – 2009. – № 27. – С. 316.
14. *Некlessа О. І.* Ordo quadro – четвертий порядок: пришестья постсучасного світу // Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика : хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / [укл. : І.Ф. Кононов В.П. Бородачов, Д.М. Топольський]. – Луганськ : Альма матер – Знання, 2002. – С. 48.
15. *Сіновець П. А.* Динаміка трансформації ядерного стримування у постбіполярний період: близькосхідний аспект // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 3 (16). – С. 76.

16. *Москаленко О. М.* Конфліктно-консенсусна парадигма регулювання суспільно-політичних відносин : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2000. – С. 8.
17. *Яницкий О. Н.* Социология риска. – М.: LVS, 2003. – С. 36.
18. *Сірий С.* Чинники конфліктності в міжнародних соціально-економічних і політичних процесах // Політичний менеджмент. – 2010. – № 2(41). – С. 138.
19. *Баталов Э. Я.* Мировое развитие и мировой порядок (анализ современных американских концепций). – М.: Российская политологическая энциклопедия, РОССПЭП, 2005. – С. 93.
20. *Кіндратець О.* Ризики українського суспільства // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал. – К. : Верховна Рада України. – 2009. – №17. – С. 19.
21. *Урсул А. Д.* Философия науки и концепция устойчивого развития // Философия науки. – 2000. – № 2. – С. 4.
22. *Сонько С. П.* Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми: монографія. – К. : Ніка Центр, 2003. – С. 61.
23. *Данилишин Б. М.* Сталий розвиток в Україні: реалії і проблеми // Проблеми сталого розвитку України: [зб. наук. доповід.]. – К. : БМТ, 2001. – С. 140
24. *Овчинский В.* Новый мировой беспорядок и его армии // Россия в глобальной политике. – 2006. – Т. 4, №2. – С. 214.
25. *Дорогунцов С.* Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури / С. Дорогунцов, О. Ральчук // Вісн. НАН України. – 2001. – №10. – С. 21.
26. *Кальченко Т. В.* Глобальна економіка: методологія системних досліджень: монографія. – К.: КНЕУ, 2006. – С. 212.
27. Резолюции, принятые на Всемирной встрече на высшем уровне по устойчивому развитию. Приложения «Йоханнесбургская декларация по устойчивому развитию», «План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию». [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/decl_wssd.pdf, http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssd.pdf
28. *Корольчук Ю.* Громадянське суспільство: між конфліктом і консенсусом (крізь призму комунікативної філософії) // Ї: Незалежний культурологічний часопис. – 2001. – Число 21. – С. 132.
29. *Сидоренко С. В.* Філософія виживання людства у глобалізованому світі // Мультиверсум. Філософський альманах. – К. : Центр духовної культури. – 2006. – № 55. – С. 132.
30. *Дубовик Н. А.* Консенсус політичних еліт як один із принципів становлення демократії / Н. А. Дубовик, Т.М. Мартинко // Вісн.

нац. техн. ун-ту Укр. «Київський політехнічний інститут»:
Філософія. Психологія. Педагогіка . – 2009. – №2. – С. 36.

Григор О. Человечество перед необходимостью стабильного мира: конструктивные инициативы и философские поиски консенсуса.

На современном этапе развития человечества происходит преобразование мира в единую структурно-функциональную систему, в политической плоскости он оказывается не столько биполярным, сколько плюралистическим. Конечно, новая градация цивилизации, которую пытается возглавить Запад, продолжает противостоять Востоку. Но появились новые центры опережающего развития: наряду с Западным – Североатлантический и, частично, Дальневосточный, в которых происходит утверждение постиндустриального, информационного типа общества. В то же время в создании постбиполярного мира важную роль начинают играть страны Азии и Ближнего Востока. Это имеет важное значение для перехода человечества от ядерного к «комплексному сдерживанию», которое основывается на понимании полиморфической природы угроз, формирующихся в результате разрушения биполярного миропорядка и необходимости диверсификации подходов к стратегии, разработанных в годы «холодной войны».

Ключевые слова: политика, глобализация, постбиполярный мир, «комплексное сдерживание», консенсус.

Greigor O. Humanity is faced with the need stable peace: constructive initiatives and philosophical search for consensus.

At the present stage of human development is a transformation of the world into a single structural and functional system, at a political level it is not so much a bipolar as pluralistic. Of course, the new grading civilization is trying to lead the West, the East continues to resist. But there are new centers of advanced development: in addition to the West – North Atlantic and parts of the Far East in which there is approval of the post-industrial, information-type society. At the same time in the creation of the post-bipolar world are beginning to play an important role in Asia and the Middle East. It is essential to mankind's transition from nuclear to "comprehensive containment", which is based on understanding the polymorphic nature of the threats, which are formed by the collapse of the bipolar world order and the need to diversify the approaches to the strategy developed during the "Cold War."

Keywords: politics, globalization, post-bipolar world, "complete containment" consensus.